

ВИХОВАННЯ У ШКОЛЯРІВ ЕМОЦІЙ ТА ПОЧУТТІВ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА

Проблема формування емоційно-почуттєвої сфери є надзвичайно актуальною тому, що емоції і почуття супроводжують людину все її життя. Їх вираження викликає позитивне або негативне ставлення до світу. У дитини, яка відчуває ті чи інші емоційні переживання відбуваються різні зміни у зовнішньому вигляді. Змінюється вираз обличчя, голос. Через виразні рухи і дії розкривається емоційно-почуттєва сфера особистості.

Емоція (від лат. *emovere* – збуджувати, хвилювати) – психічне відображення у формі безпосереднього упередженого переживання змісту життєвих явищ і ситуацій, обумовленого відношенням їхніх об'єктивних властивостей до потреб суб'єкта. Розрізняють прості та складні емоції. Прості – зумовлені безпосередньою дією подразників, пов'язаних із задоволенням первинних потреб. Це рівень афективної чутливості – задоволення, незадоволення на основі органічних потреб. Переживання задоволення від їжі, бадьорості, втоми, болю – це прості емоції. Звичайно такі емоції створюють емоційний тон відчуттів. Вони властиві і людям, і тваринам [2, с. 126].

Почуття – одна з основних форм переживання людиною свого ставлення до явищ дійсності, що відрізняється відносною сталістю. На відміну від ситуативних емоцій і афектів, які відбивають суб'єктивне значення у конкретних сформованих умовах, почуття мають стабільну мотиваційну значимість. Вони більш стійкі і постійні порівняно з емоціями, що виникають у відповідь на конкретну ситуацію, тобто ситуативні. Тварини не мають почуттів. Емоції спільні для людей і тварин (страх, гнів, цікавість, сум тощо), мають якісну відмінність. У тварин виникнення емоцій пов'язане із задоволенням або незадоволенням конкретних біологічних потреб, з реалізацією інстинктивної сфери (інстинктів самозбереження, харчового, орієнтувального, продовження роду), тому вони обмежені і дуже бідні, тобто від людських емоцій відрізняються кількісно і якісно [2, с. 358].

Дослідженням емоцій та почуттів займалися такі науковці: В. Сухомлинський, Є. Ільїн, Т. Рібо, Е. Тітченер, У. Джемі, К. Ушинський.

Емоції і почуття здійснюють сигнальну та регулювальну функції, спонукають людину до знань, праці, вчинків або стримують її.

Людські емоції і почуття найяскравіше виражають духовні запити і прагнення людини, її ставлення до дійсності. К. Ушинський стверджував, що ні слова, ні думки, навіть вчинки наші не виражають так ясно нас самих і наше ставлення до світу, як наші почуття.

Філософ Спіноза вважав, що для певної свободи волі людина має пізнати не лише зовнішні обставини свого буття, а й власні афекти і

пристрасті. Такі пізнання передбачає не усунення пристрастей, а владу над ними. Згадаймо відоме висловлення, що потоки пристрастей зміли більше міст і поселень і коштували більших людських жертв, між потоки стихій і ураганів. Вважаючи, що наймогутнішим збудником душі є пристрасті, Декарт запропонував для визначення порядків душі термін «емоції».

Співвідношення почуттєвого з емоційним в науковій літературі висвітлено досить об'ємно, особливо у контексті виховання гармонійно розвиненої особистості засобами мистецтва, його впливу на інтелект, почуття, творчі здібності.

Педагогічна практика останнього часу все частіше звертається до мистецтва як засобу формування емоційно-почуттєвої сфери школярів, головна мета якого, на думку Д. Шостаковича, піднести людину, зробити її шляхетною, укріпити в ній гідність, віру у свої внутрішні сили, у своє велике призначення.

Художні твори впливають на емоційно-почуттєву сферу школярів. Але один і той же художній твір не може створювати однакою художню свідомість, не стає умовою появи однакових почуттів та емоцій. Все це залежить від індивідуального характеру сприйняття.

Л. Виготський дав пораду педагогам, як виховувати почуття та емоції. «Виховання, – говорив психолог, – завжди змінюване. Емоційні реакції повинні складати основу виховного процесу... Тільки ті завдання, що пройшли через почуття учня, можуть прищеплюватися. Момент схвилювання, небайдужості повинен служити початковим пунктом кожної роботи» [1, с. 147].

Сила впливу творів мистецтва залежить від правдивості і глибини художнього висвітлення дійсності, творчої майстерності автора, важливості для суспільства піднятих ним проблем.

Виховання емоцій та почуттів потребує зосередження на суб'єктивному стані учня, на його емоційно-почуттєвій сфері. Іншими словами, основною метою діяльності вчителя має бути забезпечення гармонії інтелектуального й емоційного, що породжує вольове і практичне у структурі особистості.

Список використаних джерел

1. Выготский Л. Педагогическая психология. – М.: Просвещение, 1991. – С. 128–302.
Шапар В. Психологічний тлумачний словник. – Х.: Прапор, 2004. – 640 с.